

ЛАГОДІЄНКО Володимир Вікторович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі, Одеська національна академія харчових технологій, ORCID: 0000-0001-9768-5488

РАДЧЕНКО Олександр Петрович, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та управління, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова ORCID: 0000-0001-8407-7619

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Лагодієнко В. В., Радченко О. П. Детермінанти забезпечення конкурентоспроможності національної системи охорони здоров'я в умовах глобальних викликів.

У сучасних реаліях розвитку суспільства загалом та глобальних економічних процесів зокрема, в умовах перманентної загрози зовнішніх викликів (пандемії Covid-19 та інші), головним фактором забезпечення стабільного та безпечного існування людства є конкурентоспроможність національної та глобальної системи охорони здоров'я. Метою статті є аналіз та вдосконалення процесів управління галуззю; моніторинг сучасних проблем, викликаних зовнішніми та внутрішніми процесами, вдосконалення системи загалом та процесів подальшого розвитку; допоміжних процесів забезпечення якісними та надійними ресурсам тощо. Теоретичним підґрунтям у процесі написання статті стали наукові праці відомих українських та зарубіжних науковців, законодавство України та нормативні акти. Під час роботи над статтею були використані загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: аналізу, синтезу, індукції, дедукції – для вивчення економічної сутності й особливостей стратегічного управління розвитком сучасного потенціалу національної галузі охорони здоров'я; було використано метод узагальнення та конкретизації щодо розробки рекомендацій із вдосконалення управлінської складової процесу розвитку закладів охорони здоров'я тощо. В роботі виокремлюється та підкреслюється необхідність аналізу та стратегічного планування діяльності як окремих медичних відділень різних спрямувань, так і всього медичного закладу загалом. За результатами дослідження, доведено, що в сучасних умовах розвитку суспільства гостро постало питання запровадження довгострокових стратегічних планів з розвитку і реалізації модернізації системи управління охорони здоров'я. Потрібно сформулювати національні орієнтири раціональної системи охорони здоров'я, які будуть відповідати стратегії світовим тенденціям безпеки даних, правових і етичних питаннях, взаємодії, культурних і мовних питаннях, питаннях інфраструктури, фінансування, а також моніторингу та оцінки їх діяльності. В якості інституційного інструменту вкрай необхідно створити національний орган, який буде займатися питаннями вдосконалення системи управління охорони здоров'я.

Ключові слова: конкурентоспроможність, охорона здоров'я, медичні послуги, ефективність, глобальна економіка.

Постановка проблеми. Забезпечення та покращення якості медичних послуг, одночасно вдосконалюючи асортимент та якість обслуговування оптимізуючи основні витрати, є вкрай актуальною проблемою сучасності як для систем охорони здоров'я у всьому світі так і локально у межах окремої країни. Очевидним є той факт, що одним із альтернативних, ефективних варіантів вирішення цієї проблеми є створення дієвого конкурентного середовища і, як наслідок, забезпечення та всебічний розвиток конкуренції у цій галузі, що в результаті дозволить підвищити якість та добробут населення України.

Як відомо, основні тренди розвитку медицини майбутнього, яка орієнтується на інноваційні технологічні та організаційні досягнення у сфері медицини і дотичних до неї наук, на сьогоднішній день повинна орієнтуватися на розвиток сучасних технологічних та інформаційних технологій, широко застосовуваних у світовій практиці. Не викликає сумніву той факт, що у розвинутих країнах все

більше застосовують та поширюють технології, пов'язані з введенням нових комп'ютерних платформ, інноваційних досягнень, нововведень у сфері зв'язку, нові інформаційні технології. Все більше розповсюджується ідея та використання на практиці штучного інтелекту для обслуговування пацієнтів медичних закладів. Але, слід зазначити, в силу об'єктивних причин, в Україні цей процес проходить з великими складнощами та досить повільно. А отже, нагальним виникає завдання щодо дослідження у цій сфері і на основі отриманих результатів постає питання розробки на напрацювання пропозицій щодо розвитку конкурентоспроможного потенціалу закладів охорони здоров'я України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед видатних науковців, які приділили чимало уваги питанням управління конкурентоспроможністю медичної сфери загалом, а також діяльності закладів охорони здоров'я зокрема, перш за все слід відзначити Авраменко Н., Басву М., Безтелесну Л., Білинську М., Бобровську О., Єлісеєву О., Єрошкіну

Г., Жаліло Л., Зиму І., Поживілова О., Радиш Я., Сазонця І., Саричева В., Симоняна А., Ситар А., Солоненко І., Степанова В., Хожило І., Шевцова В., Шевцова В. Основні питання розвитку суспільства, з погляду на його інноваційну складову, була окреслена та отримала подальшого розвитку в працях таких відомих вчених-класиків, як Белл Д., Друкер П., Клодт Х., Масуда Й., Махлуп Ф., Портер М., Ростоу У., Стоуньєр Т. та інші.

Але не зважаючи на колосальну теоретичну та методологічну базу наукових результатів дослідження з питання конкурентоспроможності галузі охорони здоров'я, ще й досі залишається безліч питань, особливо в умовах сучасних викликів, на кшталт пандемії Covid-19, катастрофічного поширення цукрового діабету, раку і хвороб серця тощо.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є формування та всебічне обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробка науково-практичних обґрунтованих рекомендацій щодо розробки та реалізації стратегічного управління розвитком конкурентоспроможності національних закладів охорони здоров'я.

Основні результати дослідження. В сучасних умовах складності реалізації стратегії конкурентоспроможної системи охорони здоров'я та її імплементація до світового політичного, соціального та економічного простору зумовлені вагомими об'єктивними причинами, однак, крім незадовільного стану національної економіки, головна з них, що впливає на її реальний потенціал це невідповідність сучасним викликам організаційної та регуляторної функції системи управління, відсутність інноваційного розвитку, що в сукупності знижує ефективність управлінського впливу, гальмує впровадження нових принципів та механізмів реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності галузі, уповільнює структурно-трансформаційні зміни та активізацію дієвих процесів.

Як відомо, трансформація діяльності національних закладів охорони здоров'я має базуватися на реалізації принципів та методів стратегічного управління, спрямованого на забезпечення конкурентних переваг в сфері надання медичних послуг. Таким чином, проаналізувавши попередні наукові дослідження та вивчивши світовий досвід функціонування закладів охорони здоров'я, ми можемо сформулювати дієві напрями реформування системи закладів охорони здоров'я та реструктуризації їх діяльності в цілому, враховуючи вплив чинників глобалізації, як негативного так і позитивного спрямування.

В процесі трансформації та реорганізації системи стратегічного управління національними закладами охорони здоров'я стає зрозумілим, що їх функціонування поєднує в собі різні підходи щодо розвитку медицини загалом. При цьому, що характерно, асортимент та якість надання медичних послуг закладами охорони здоров'я не повинна знижуватись. Одним із шляхів підвищення ефективності управління суб'єктами медичної сфери та запровадження нових методів якісного лікування є розвиток інноваційного потенціалу закладів охорони здоров'я, що створить передумови конкурентоспроможності галузі як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому.

Таким чином, маємо зазначити, що процес трансформації національної системи охорони здоров'я передбачатиме забезпечення громадян України до справедливого та рівного доступу щодо якісних медичних послуг, і як результат, зміна орієнтирів системи управління галуззю, з переорієнтацією її на центральний об'єкт – пацієнта.

Таким чином, необхідність невідкладного реформування наявної системи охорони здоров'я України назріла давно та не викликає сумніву, адже за показником витрат на охорону здоров'я на одну людину у 2020 році наша держава посіла 89 місце у світі (серед 184 країн), а за показником тривалості життя – 108 місце серед усіх країн світу [3].

При цьому питання забезпечення сфери охорони здоров'я достатніми фінансовими ресурсами набувають особливого значення, оскільки їх достатній обсяг (так само як і ефективність використання) значною мірою визначатиме результативність реформи.

Результатом реорганізації системи управління охорони здоров'я після проведення реформи має стати: відповідно сучасним трендам ефективна і доступна система охорони здоров'я, що відповідатиме потребам населення України, особливо враховуючи нові виклики сьогодення. Вирішення питання підвищення рівня і якості життя населення на основі забезпечення розширення доступності, вдосконалення якісних параметрів обслуговування пацієнтів та повної безпеки медичної допомоги, створення умов продуктивної зайнятості наявного та залученого персоналу галузі, а також підвищення їх рівня матеріального та соціального забезпечення, всебічного розвитку і гармонійної оптимізації національної системи соціально-психологічної підтримки, має стати першочерговою задачею реформування медичної сфери, що і стане запорукою її конкурентоспроможності.

З цією метою, з 1 вересня 2020 року працівникам галузі охорони здоров'я підвищено заробітну плату, а саме +70 % (3561 грн.) посадового окладу для лікарів та +50 % (2362 грн.) для медичних сестер, +25 % (1181 грн.) для молодших медичних сестер [3].

Метою реформування національної системи охорони здоров'я має стати, впровадження та використання нових фінансово-економічних механізмів та інструментарію на рівні спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги (амбулаторного та стаціонарного рівнів); враховуючи кризовий стан національної економіки, низьку платоспроможність постає питання забезпечення фінансового захисту населення від надмірних витрат; дієвим важелем підвищення конкурентоспроможності галузі використання ефективної, функціональної моделі державного гарантування пакета медичної допомоги, який має бути доступним для всього населення, незалежно від соціального стану, вікових критеріїв, статі, місця проживання (місто чи сільська місцевість), рівня статків пацієнта та будь-яких інших територіальних чи соціально-демографічних аспектів; інноваційний розвиток та радикальне оновлення матеріально-технічної бази, гармонійне забезпечення розвитку інформаційного та кадрового ресурсу закладів охорони здоров'я на всіх рівнях медичної допомоги відповідно до міжнародних стандартів; створення умов та стимулів щодо впровадження інноваційних технологій у щоденній медичній практиці та забезпечення доступу до високотехнологічного лікування всіх верст населення, за аналогом розвинутих країн світу.

Отже, конкурентоспроможність медичних закладів та системи охорони здоров'я загалом залежить від цілком об'єктивних чинників. Сучасні національні теорія та практика управління конкурентоспроможністю суб'єктів охорони здоров'я вказують на те, що найбільш ефективно та дієве управління конкурентоспроможністю медичною сферою можливе лише за умови дотримання раціональних принципів та втілення відповідних методів управління й методології формування функцій, організаційної структури і системи управління загалом. Свого часу, поява стратегічного управління стало новим етапом розвитку управлінської науки в галузі охорони здоров'я. Це було обумовлено вагомими об'єктивними причинами і формувалося поетапно. Можна виділити наступні особливості управління для кожного з етапів: управління, яке здійснювалося як постфактум - контроль після завершення події; управління на основі екстраполяції; управління на

основі передбачення; управління на основі гнучких рішень тощо [1].

У міру зміни умов зовнішнього середовища (передусім нових викликів пов'язаних з розповсюдженням Covid-19), прискорення темпів зміни її параметрів і зростання невідзначеності управлінська практика виробила ряд методів організації діяльності суб'єктів охорони здоров'я. Таким чином, чим складнішим та непередбачуваним ставало прогнозування майбутнього, тим більше ускладнювалися системи, причому кожна наступна доповнювала попередню.

В якості оптимального організаційно-економічного механізму слід розглядати комплексну систему, що безпосередньо складається з системи забезпечення, функціональної та цільової системи, які містять певну сукупність організаційних і економічних важелів, які впливають на економічні і організаційні параметри системи управління закладами охорони здоров'я та їх складовими елементами з метою забезпечення ефективності управління й отримання ними об'єктивних конкурентних переваг у конкретній сфері [2].

Загалом, поглиблюючись у дефініцію «конкуренція» можемо відзначити, що це поняття належить до фундаментальних категорій наукових досліджень. Воно представляє собою безкінечний процес суперництва з метою отримання конкретної вигоди.

В свою чергу, управління конкурентоспроможністю означає постійне прагнення до підвищення ефективності власної діяльності, спрямованої на отримання бажаних результатів із меншими затратами [3].

На наш погляд, принциповим питанням є формування стратегії конкурентоспроможності у галузі охорони здоров'я, враховуючи специфіку та значення цієї сфери діяльності для суспільства. Формування системи стратегічного управління конкурентоспроможністю суб'єктів медичної сфери, перш за все повинно відповідати основним вимогам національних інтересів. Серед них слід відмітити орієнтацію на попит, задоволення потреб суспільства та вимоги конкретних отримувачів цих послуг. Управління конкурентоспроможністю в сфері охорони здоров'я має передбачати постійне прагнення до підвищення ефективності та якості надання послуг, і як наслідок отримання бажаних результатів із меншими затратами [4].

В глобальному світі, ефективні управлінські рішення процесу забезпечення конкурентоспроможності впливають на економічні, соціальні та технологічні процеси у сфері охорони здоров'я. Загалом, весь управлінський процес системою охорони здоров'я на

національному рівні можна представити у вигляді трьох взаємопов'язаних складових форм його реалізації: адміністративної, першочерговим завданням якої є розробка і втілення раціональної політики – (як системи цілей, завдань і шляхів їх вирішення); економічної, що полягає у забезпеченні матеріально-фінансовими ресурсами; оперативної, що забезпечує безперебійну оперативну діяльність, спрямовану переважно, на технологічну і технічну організацію об'єкта управління конкурентоспроможністю (рис. 1).

В сучасних умовах, управління конкурентоспроможністю системи охорони здоров'я яке здійснюється безпосередньо на всіх рівнях, починаючи від організації елементарних медичних маніпуляцій, первинного визначення вартості конкретного лікувального процесу для кожного окремого пацієнта і закінчуючи стратегічним прогнозуванням і оперативним плануванням діяльності лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ) зокрема так і регіональних систем охорони здоров'я загалом.

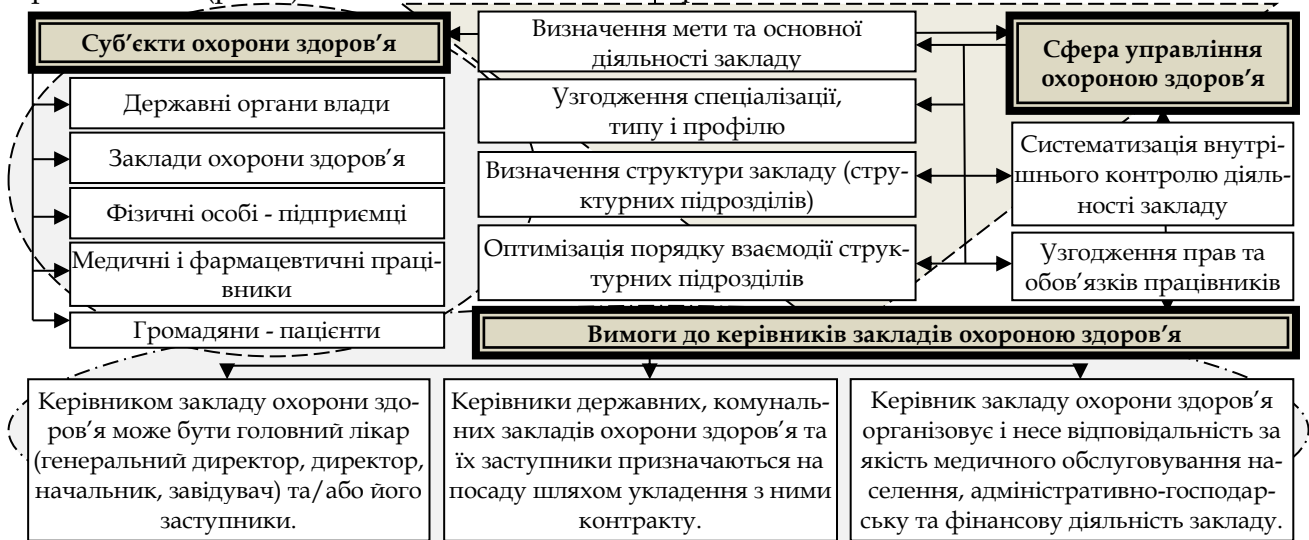


Рис. 1. Основні параметри та складові системи управління закладами охорони здоров'я (Джерело: розробка автора)

Таким чином, система управління охороною здоров'я у даному контексті представлена своєрідною формою відносин управління, виражених у законах управління, функціях, цілях, структурі, методах, процесі управління тощо.

Варто відзначити, що управління системою охорони здоров'я, в контексті впливу глобалізаційних чинників, є збалансований

розрахунок її реальних потреб у фінансових та інших матеріальних ресурсах; обґрунтоване визначення очікуваних доходів та видатків; створення дієвого механізму ефективного та гармонійного функціонування, як кожного окремого елементу системи, так і всієї системи загалом, щодо надання якісних медичних послуг та задоволення суспільних потреб.



Рис. 2. Параметри конкурентоспроможності галузі та її складові (Джерело: розробка автора)

Втілення інструментарію надання якісних медичних послуг з повним асортиментом потребує подальшого комплексного, глибокого дослідження, як у фінансово-економічній, так і у регуляторній площинах, причому центральне місце дослідження зазначеної проблематики має займати раціональне державне регулювання системи якісних медичних послуг та їх нормативно-правове забезпечення. В свою чергу, подальше дослідження економічних питань управління системою охорони здоров'я вимагає проведення класифікації та здійснення обрахунку витрат на

якість медичних послуг, що дозволить довести зв'язок між якістю згаданих послуг та отриманими фінансовими результатами, що позитивно відіб'ється на конкурентоспроможності галузі.

Висновки. Підсумовуючи попереднє дослідження можемо зазначити, що створення умов конкуренції в системі охорони здоров'я, дія механізмів цивілізованого суперництва між суб'єктами медичної сфери є завданням для держави вкрай важливим, без осмислення і вирішення якого неможливо отримати якісних змін. Як було зазначено

вище, з позицій системності й комплексного підходу конкурентні переваги медичних послуг в умовах глобальних викликів забезпечуються передусім правовими, професійними, технологічними, ринковими, інноваційними, економічними, організаційними, психологічними й іншими аспектами, а також їх

системним співвідношенням. А отже, створення гармонійних умов формування та становлення конкурентного середовища в галузі охорони здоров'я, забезпечення і розвиток конкурентоспроможності медичних послуг і медичної праці гарантує створення умов суспільного розвитку.

Література.

1. Dash P., Meredith D. When and how provider competition can improve health care delivery. McKinsey Quarterly. 2010. Vol. 10. P. 30-41.
2. Loozen E. M. H. Public healthcare interests require strict competition enforcement. Health policy. 2015. Vol. 119. № 7. P. 882-888.
3. Чухно І. А. Конкуренція в сфері охорони здоров'я. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/13175>
4. Rivers P. A., Glover S. H. Health care competition, strategic mission, and patient satisfaction: research model and propositions. Journal of health organization and management. 2008. Vol. 22. № 6. P. 627-641.
5. Dash P., Meredith D. When and how provider competition can improve health care delivery... P. 30–41.
6. Loozen E. M. H. Public healthcare interests require strict competition enforcement... P. 882-888.
7. Dash P., Meredith D. When and how provider competition can improve health care delivery... P. 30-41.
8. Socha K., Bech M. Extended free choice of hospital-waiting time. Health Policy Monitor. 2007. Vol. 10. P. 22.

References.

1. Dash, P., Meredith, D. (2010). When and how provider competition can improve health care delivery. McKinsey Quarterly, Vol. 10. pp. 30-41.
2. Loozen, E. M. (2015). Public healthcare interests require strict competition enforcement. Health policy, Vol. 119(7), pp. 882-888.
3. Chukhno, I. A. (2016). Konkurentsia v sferi okhorony zdorovia. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/13175>
4. Rivers, P. A., Glover, S. H. (2008). Health care competition, strategic mission, and patient satisfaction: research model and propositions. Journal of health organization and management, Vol. 22(6), pp. 627-641.
5. Dash, P., Meredith, D. (2010). When and how provider competition can improve health care delivery. pp. 30-41.
6. Loozen, E. M. (2015). Public healthcare interests require strict competition enforcement. pp. 882-888.
7. Dash, P., Meredith, D. (2010). When and how provider competition can improve health care delivery, pp. 30-41.
8. Socha, K., Bech, M. (2007). Extended free choice of hospital-waiting time. Health Policy Monitor, Vol. 10. pp. 22.

Abstract.

Lagodiienko V., Radchenko O. Determinants of ensuring the competitiveness of the national health care system in the context of global challenges.

In the current realities of society in general and global economic processes in particular, in the face of a permanent threat of external challenges (pandemic Covid-19 and others), the main factor in ensuring the stable and secure existence of mankind is the competitiveness of national and global health systems. The purpose of the article is to analyze and improve the processes of industry management; monitoring of modern problems caused by external and internal processes, improvement of the system as a whole and processes of further development; ancillary processes of providing quality and reliable resources, etc. The theoretical basis in the process of writing the article were the scientific works of famous Ukrainian and foreign scientists, Ukrainian legislation and regulations. During the work on the article general and special research methods were used: analysis, synthesis, induction, deduction - to study the economic essence and features of strategic management of the modern potential of the national health care industry; the method of generalization and specification was used to develop recommendations for improving the management component of the process of development of health care facilities, etc. The paper highlights and emphasizes the need for analysis and strategic planning of the activities of individual medical departments in various fields, and the medical institution as a whole. According to the results of the study, it is proved that in the current conditions of society development the issue of introduction of long-term strategic plans for the development and implementation of modernization of the health care management system has become acute. It is necessary to form national guidelines for a sound health care system that will be in line with the strategy of global trends in data security, legal and ethical issues, interaction, cultural and linguistic issues, infrastructure issues, funding, and monitoring and evaluation of their activities. As an institutional tool, it is essential to establish a national body to improve health management.

Keywords: competitiveness, health, health services, efficiency, global economy.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2020 р.

Бібліографічний опис статті:

Лагодієнко В. В., Радченко О. П., Детермінанти забезпечення конкурентоспроможності національної системи охорони здоров'я в умовах глобальних викликів. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 4. С. 87-91.

Lagodiienko V., Radchenko O. Determinants of ensuring the competitiveness of the national health care system in the context of global challenges. Actual problems of innovative economy. 2020. No. 4, pp. 87-91.